PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

AKADEMIK LITSEYLARDA TA’LIM MENEJMENTINI TAKOMILLASHTIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI

Matkarimov Eldor Bekberganovich
Nizomiy nomidagi O‘zbekiston Milliy pedagogika unversiteti akademik litseyi “Xorijiy tillar” kafedrasi mudiri
https://doi.org/10.5281/zenodo.22977935

Annotatsiya

Mazkur maqolada akademik litseylarda ta’lim menejmentini samarali tashkil etish, boshqaruv jarayonlarini zamonaviy yondashuvlar asosida takomillashtirish, ta’lim sifatini ta’minlash, pedagogik jamoa faoliyatini muvofiqlashtirish hamda boshqaruvda raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari yoritilgan. Shuningdek, strategik rejalashtirish, ichki monitoring, natijadorlikka asoslangan boshqaruv, jamoaviy qaror qabul qilish va innovatsion boshqaruv mexanizmlarining akademik litsey faoliyatidagi o‘rni tahlil qilingan. Ta’lim muassasasining barqaror rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladigan amaliy taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: ta’lim menejmenti, akademik litsey, boshqaruv, strategik rejalashtirish, ta’lim sifati, monitoring, raqamli boshqaruv, pedagogik menejment, innovatsiya, samaradorlik.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim tizimining rivojlanishi nafaqat zamonaviy o‘quv dasturlari, ilg‘or pedagogik texnologiyalar va malakali pedagog kadrlar, balki ta’lim muassasalarida samarali boshqaruv tizimining mavjudligiga ham bevosita bog‘liq. Ayniqsa, akademik litseylar faoliyatida boshqaruvning puxta tashkil etilishi o‘quvchilarning sifatli ta’lim olishi, ularning oliy ta’limga tayyorgarligi hamda pedagogik jamoaning kasbiy salohiyatidan to‘laqonli foydalanishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Zamonaviy sharoitda ta’lim muassasasini boshqarish faqat ma’muriy topshiriqlar berish, hujjatlar yuritish yoki nazoratni amalga oshirish bilan cheklanmaydi. Ta’lim menejmenti, eng avvalo, muassasa oldiga qo‘yilgan maqsadlarni to‘g‘ri belgilash, mavjud resurslardan oqilona foydalanish, pedagogik jarayonni muvofiqlashtirish, ta’lim sifatini muntazam tahlil qilish va aniqlangan muammolar bo‘yicha tezkor boshqaruv qarorlarini qabul qilishni nazarda tutadi.

Shu nuqtayi nazardan, akademik litseylarda ta’lim menejmentini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish ta’lim sifatini oshirishning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Ta’lim menejmentining mazmuni va uning akademik litsey faoliyatidagi o‘rni

Ta’lim menejmenti — ta’lim muassasasining maqsad va vazifalarini samarali amalga oshirishga qaratilgan rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish, nazorat qilish, tahlil etish va rag‘batlantirish jarayonlarining yaxlit tizimidir.

Akademik litseyda ta’lim menejmenti bir nechta o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlarni qamrab oladi. Bular o‘quv jarayonini tashkil etish, pedagog kadrlar faoliyatini boshqarish, o‘quvchilarning bilim darajasini monitoring qilish, metodik ishlarni yo‘lga qo‘yish, moddiy-texnik va axborot resurslaridan samarali foydalanish, ota-onalar hamda hamkor tashkilotlar bilan aloqalarni rivojlantirishdan iborat.

Boshqaruv samaradorligi muassasaning aniq maqsadga ega bo‘lishi bilan chambarchas bog‘liq. Agar akademik litsey oldida qisqa, o‘rta va uzoq muddatli maqsadlar aniq belgilansa, pedagogik jamoa faoliyatini yagona yo‘nalishga safarbar qilish imkoniyati ortadi. Shuningdek, rahbar va rahbar o‘rinbosarlari faoliyatida vakolatlar taqsimoti, mas’uliyat chegaralarining aniqligi hamda topshiriqlar ijrosining nazorat qilinishi boshqaruv samaradorligini ta’minlaydi.

Strategik rejalashtirish — samarali boshqaruvning muhim omili

Akademik litsey faoliyatini samarali boshqarishda strategik rejalashtirish alohida ahamiyatga ega. Strategik rejalashtirish muassasaning istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishini belgilashga xizmat qiladi.

Strategik boshqaruvda, avvalo, ta’lim muassasasining mavjud holati chuqur tahlil qilinishi lozim. Bunda pedagoglarning malaka darajasi, o‘quvchilarning o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari, oliy ta’lim muassasalariga kirish natijalari, moddiy-texnik baza, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari hamda metodik faoliyat samaradorligi o‘rganiladi.

Mazkur tahlillar asosida ustuvor vazifalar belgilanadi. Masalan, o‘quvchilarning bilim ko‘rsatkichlarini oshirish, xorijiy tillarni o‘qitish sifatini yaxshilash, aniq fanlarni chuqurlashtirish, pedagoglarning ilmiy-metodik faolligini kuchaytirish yoki ta’lim jarayonini raqamlashtirish shular jumlasidandir. Strategik rejada har bir vazifaning ijro muddati, mas’ul xodimi, natijadorlik ko‘rsatkichi va monitoring mexanizmi aniq ko‘rsatilishi maqsadga muvofiq.

Ta’lim sifatini boshqarish va ichki monitoring tizimi

Ta’lim sifatini oshirish zamonaviy ta’lim menejmentining asosiy maqsadlaridan biridir. Shu bois akademik litseyda muntazam ichki monitoring tizimi yo‘lga qo‘yilishi zarur.

Monitoring faqat o‘quvchilarning baholarini o‘rganish bilan cheklanmasligi kerak. Uning doirasida dars sifati, pedagoglarning metodik tayyorgarligi, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish darajasi, mustaqil ta’limni tashkil etish holati, fan olimpiadalari va tanlovlardagi ishtirok, ota-onalarning ta’lim jarayonidan qoniqishi kabi ko‘rsatkichlar ham tahlil qilinishi lozim.

Monitoring natijalaridan boshqaruv qarorlari qabul qilishda foydalanish muhim. Masalan, muayyan fandan o‘zlashtirish darajasi pasaygan bo‘lsa, buning sabablari aniqlanib, metodik yordam tashkil etilishi, qo‘shimcha mashg‘ulotlar yo‘lga qo‘yilishi yoki ilg‘or tajribaga ega pedagoglarning tajribasi ommalashtirilishi mumkin. Shu tariqa monitoring “nazorat qilish” vositasidan “rivojlantirish” mexanizmiga aylanishi kerak.

Pedagogik jamoani boshqarishning zamonaviy yondashuvlari

Akademik litsey faoliyatining natijadorligi, eng avvalo, pedagogik jamoaning malakasi va faolligiga bog‘liq. Shu sababli ta’lim menejmentida inson resurslarini boshqarishga alohida e’tibor qaratish lozim.

An’anaviy boshqaruv usulida rahbar ko‘proq topshiriq beruvchi va nazorat qiluvchi shaxs sifatida qaralgan bo‘lsa, zamonaviy boshqaruvda rahbar jamoani birlashtiruvchi, rivojlantiruvchi, rag‘batlantiruvchi va motivatsiya beruvchi lider sifatida maydonga chiqadi.

Pedagoglarning kasbiy rivojlanishini ta’minlash uchun

metodik seminar va treninglarni muntazam tashkil etish;

ochiq va namunaviy darslarni ko‘paytirish;

o‘zaro dars kuzatuvlari tizimini rivojlantirish;

ilg‘or pedagogik tajribalarni ommalashtirish;

pedagoglarning ilmiy-uslubiy maqolalar tayyorlashini rag‘batlantirish;

zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish bo‘yicha ko‘nikmalarni oshirish.

Pedagoglarning faoliyatini baholashda faqat ularning dars yuklamasi yoki hujjat yuritishi emas, balki o‘quvchilarning rivojlanish dinamikasi, metodik faollik, innovatsion yondashuv va jamoa ishiga qo‘shgan hissasi ham inobatga olinishi kerak.

Raqamli boshqaruv mexanizmlarini joriy etish

Zamonaviy ta’lim menejmentining muhim yo‘nalishlaridan biri boshqaruv jarayonlarini raqamlashtirish hisoblanadi. Raqamli boshqaruv rahbarning tezkor va asosli qaror qabul qilish imkoniyatini kengaytiradi.

Akademik litseylarda elektron ma’lumotlar bazalari, elektron jurnallar, davomat monitoringi, pedagogik yuklamalar hisobini yuritish, o‘quvchilar natijalari bo‘yicha elektron tahlil tizimlaridan foydalanish boshqaruv samaradorligini oshiradi.

Raqamlashtirishning yana bir muhim jihati — ma’lumotlarning yagona bazada jamlanishi. Masalan, o‘quvchining o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari, davomat holati, fan olimpiadalaridagi ishtiroki, ijtimoiy faolligi va boshqa natijalari yagona axborot tizimida aks ettirilsa, o‘quvchi rivojlanishini kompleks tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalardan foydalanish ortiqcha qog‘ozbozlikni kamaytirib, rahbar va pedagoglarning vaqtini tejashga xizmat qiladi.

Jamoaviy boshqaruv va qaror qabul qilish

Ta’lim muassasasida barcha muhim qarorlarni faqat rahbar tomonidan qabul qilish zamonaviy menejment tamoyillariga to‘liq mos kelmaydi. Samarali boshqaruv pedagoglar, bo‘limlar, kafedralar, metodik birlashmalar va boshqa manfaatdor tomonlarning fikrini inobatga olishni talab etadi.

Pedagogik kengash, kafedra yig‘ilishlari, metodik kengashlar va ishchi guruhlar jamoaviy boshqaruvning muhim vositalaridir. Jamoaviy qaror qabul qilish qarorning asoslanganligini oshiradi, pedagoglarda muassasa faoliyatiga daxldorlik hissini shakllantiradi va qabul qilingan qarorlarning bajarilishiga nisbatan mas’uliyatni kuchaytiradi.

Rahbar tomonidan xodimlarning tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlash, konstruktiv takliflarni rag‘batlantirish va ochiq muloqot muhitini yaratish ta’lim muassasasida sog‘lom boshqaruv madaniyatini shakllantiradi.

Natijadorlikka asoslangan boshqaruv

Zamonaviy menejmentda jarayonning o‘zi emas, uning yakuniy natijasi muhim hisoblanadi. Shuning uchun akademik litsey faoliyatini baholashda aniq indikatorlardan foydalanish lozim.

o‘quvchilarning fanlar bo‘yicha o‘zlashtirish dinamikasi;
oliy ta’lim muassasalariga kirish ko‘rsatkichlari;
milliy va xalqaro sertifikatlarga ega o‘quvchilar soni;
fan olimpiadalari va tanlovlar natijalari;
pedagoglarning malaka oshirish ko‘rsatkichlari;
zamonaviy metodlardan foydalanish darajasi;
pedagoglarning ilmiy-metodik faoliyati;
o‘quvchi va ota-onalarning ta’lim sifatidan qoniqish darajasi.

Mazkur ko‘rsatkichlarning muntazam tahlili muassasaning kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga yordam beradi.

Akademik litseylarda menejmentni takomillashtirish bo‘yicha takliflar

Akademik litseylarda zamonaviy ta’lim menejmentini rivojlantirish maqsadida quyidagi mexanizmlarni amaliyotga keng joriy etish maqsadga muvofiq:

1. Har bir akademik litsey uchun aniq rivojlanish strategiyasini ishlab chiqish hamda uning ijrosini muntazam monitoring qilish.

2. Boshqaruv qarorlarini qabul qilishda statistik ma’lumotlar, monitoring natijalari va tahliliy ko‘rsatkichlarga asoslangan yondashuvni rivojlantirish.

3. Rahbar va pedagog xodimlarning boshqaruv, liderlik hamda raqamli kompetensiyalarini muntazam oshirib borish.

4. Pedagogik jamoaning tashabbuskorligini qo‘llab-quvvatlash, ilg‘or tajribalarni aniqlash va ommalashtirish mexanizmini kuchaytirish.

5. Ta’lim sifati bo‘yicha ichki baholash va o‘z-o‘zini baholash tizimlarini rivojlantirish, aniqlangan muammolar asosida aniq chora-tadbirlar ishlab chiqish.

6. Boshqaruv va ta’lim jarayonlariga zamonaviy raqamli platformalarni keng tatbiq etish.

7. O‘quvchilar va ota-onalar fikrini muntazam o‘rganib borish va ularning takliflaridan boshqaruv qarorlarini qabul qilishda foydalanish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, akademik litseylarda ta’lim menejmentini takomillashtirish muassasaning barqaror rivojlanishini, ta’lim sifatining oshishini va pedagogik jamoa faoliyatining samaradorligini ta’minlashning muhim omillaridan hisoblanadi.

Zamonaviy ta’lim menejmenti strategik rejalashtirish, natijadorlikka asoslangan boshqaruv, raqamlashtirish, ichki monitoring, jamoaviy qaror qabul qilish va pedagoglarni doimiy kasbiy rivojlantirish kabi mexanizmlarning o‘zaro uyg‘unligini talab etadi.

Akademik litsey rahbariyati boshqaruv jarayonida an’anaviy ma’muriy usullardan zamonaviy liderlik va jamoaviy boshqaruv modeliga bosqichma-bosqich o‘tishi zarur. Bunda rahbarning asosiy

vazifasi nafaqat mavjud jarayonlarni boshqarish, balki pedagogik jamoani umumiy maqsad sari birlashtirish, innovatsiyalarni qo‘llab-quvvatlash hamda ta’lim sifatini doimiy ravishda yaxshilash uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishdan iborat bo‘ladi.

Shunday yondashuvgina akademik litseylarning zamonaviy talablar asosida rivojlanishi, raqobatbardosh, bilimli va mustaqil fikrlaydigan yoshlarni tayyorlashiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
2. Ta’lim tizimini rivojlantirishga oid O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti farmon va qarorlari.
3. Akademik litseylar faoliyatini tashkil etishga oid normativ-huquqiy hujjatlar.
4. Ishmuhamedov R.J. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent.
5. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent.
6. Drucker P.F. Management: Tasks, Responsibilities, Practices.
7. Bush T. Theories of Educational Leadership and Management.